

تربیت (آموزش) مبتنی بر شایستگی (۲) Competency-Based Education (CBE)

علیرضا یوسفی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی ۱۳۸۴؛ ۵(۲): ۱۴۵ تا ۱۴۶

می‌شود. نظریه‌های رفتارگرایانه (Behavioristic)، که نظریه‌های نسبتاً غالب در آموزش‌های حرفه‌ای و از جمله آموزش پزشکی می‌باشند، در مورد تفاوت در استعدادها (Aptitude)، بر این باورند که تفاوت در استعداد افراد بیشتر جنبه زمانی دارد. برخی افراد، شایستگی‌ها و مهارت‌ها را زودتر به دست می‌آورند و برخی افراد دیرتر.

در مقابل، نظریات دیگری وجود دارد که تفاوت افراد را در استعداد، نه فقط زمانی، بلکه بیشتر روانی (Psychological) می‌پندارند و معتقدند که استعدادها تابعی از علایق و سلیقه‌ها و خواست‌های افراد می‌باشند و نظام انگیزشی افراد در فراگیری مهارت‌ها و شایستگی‌ها از نظام روانی افراد تبعیت می‌کند.

در مورد صحت بسیاری از مبانی نظریه‌ای، که استعدادها را تابعی از نظام روانی افراد در نظر می‌گیرد، نمی‌توان چون و چرای جدی کرد؛ اما، فرض بر این است که افرادی که به سوی آموزش حرفه‌ای خاص، مثل علوم پزشکی، روی می‌آورند به مرحله‌ای از بلوغ عاطفی و روانی رسیده‌اند که توانایی تشخیص علایق و جهت‌گیری‌های خود را دارند و در هنگام انتخاب یک رشته حرفه‌ای، به استعدادهای خود وقوف کلی دارند. شاید در برخی از نظام‌های آموزشی مانند آمریکا، که ورود به آموزش پزشکی را به بعد از اخذ لیسانس در بیولوژی منوط می‌دانند، ناشی از این باشد که فرد نسبت به انتخاب یک آموزش حرفه‌ای در وضعیتی بلوغ یافته‌تر دست بزنند. بی‌علاقگی و بی‌انگیزگی برخی دانشجویان علوم پزشکی در ایران و روی آوردن آنها به کارهای غیر مرتبط با حرفه خود در سال‌های اخیر نیز، موجب شده است که برخی از صاحب‌نظران، سن بعد از دیپلم را برای ورود به رشته پزشکی مناسب ندانند.

در هر حال، فرضی که برای فردی که یک رشته حرفه‌ای، به ویژه علوم پزشکی را انتخاب می‌کند، بیشتر می‌تواند مبنا قرار گیرد این است که فرد انتخاب‌کننده علی‌القاعده به بلوغ برای

قبلاً گفته شد که آموزش مبتنی بر شایستگی (CBE)، در حوزه آموزش پزشکی، از اقبال وسیعی برخوردار است و معانی وسیعی از آن دریافت می‌شود. آنچه در حال حاضر در حوزه آموزش پزشکی، به عنوان شایستگی مورد نیاز برای تربیت پزشک، مورد موافقت نسبتاً عمومی قرار گرفته عبارتست از:

داشتن چشم‌انداز مناسب از نظام مراقبت سلامت
توانایی اندازه‌گیری و بهبود بخشیدن به کیفیت مراقبت
توانایی مدیریت تیم پزشکی
آشنایی با نحوه مراقبت‌های پیشگیرانه
توانایی برقراری ارتباط بین پزشک و بیمار و مهارت در روابط بین فردی

توانایی انجام کار تیمی
مدیریت کردن اطلاعات و آشنایی با تکنولوژی اطلاعاتی
مدیریت فعالیت‌های درمانی مبتنی بر سیستم
آشنایی و پای‌بندی به اصول اخلاقی
توانایی تصمیم‌گیری مبتنی بر اطلاعات و شواهد
انجام توأم با مهارت پروسیجرهایی مرتبط با حرفه
توانایی انجام پژوهش و گردآوری و تحلیل اطلاعات
توانایی استفاده از علوم پایه و بالینی در مقام عمل
توانایی انجام مراقبت براساس تحلیل هزینه-اثر بخشی
چنان که شایستگی‌های ذکر شده با قدری تعدیل، به حسب نظام‌های مختلف آموزشی، مورد قبول قرار گیرد، نکته چالش‌برانگیز این است که آیا همه کسانی که به حرفه‌های علوم پزشکی روی می‌آورند از استعداد فراگیری شایستگی‌های ذکر شده حرفه‌ای برخوردارند؟ در اینجا موضوع تفاوت استعدادها مطرح

آدرس مکاتبه: دکتر علیرضا یوسفی (دانشیار)، گروه آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، خیابان هزارجریب، اصفهان.
E-mail: aryousefy@edc.mui.ac.ir

انتخاب و وقوف به استعدادهای دست یافته است. از این رو، پذیرفتن اینکه از این به بعد تفاوت افراد در استعدادها بیشتر جنبه زمانی دارد، برای برنامه‌ریزی منطقی‌تر به نظر می‌رسد گرچه باید تفاوت‌های نظام انگیزشی افراد را در تدریس و آموزش در نظر گرفت.

با این استدلال، آموزش مبتنی بر شایستگی (CBE) به تفاوت استعداد افراد بیشتر نگاه تفاوت زمانی دارد. در این دیدگاه و بر مبنای پذیرش این منطق، شایستگی حرفه‌ای جنبه بود و نبود ندارد، بلکه شایستگی (Competency) به عنوان مسیری در نظر گرفته می‌شود که یک نقطه آغازین دارد و در تداوم مسیر به نقطه‌ای می‌رسیم که حداقل شایستگی (Minimum Competency) برای پذیرفته‌شدگی در حرفه وجود دارد و این مسیر تا حد تسلط و شایستگی سطح عالی که نقطه پایان دقیقی برای آن نمی‌توان قائل شد، ادامه می‌یابد. بر این اساس، آموزش

مبتنی بر شایستگی بر تعیین حداقل شایستگی به عنوان معیار اساسی تأکید اساسی دارد، ضمن اینکه شرایط را برای کسب شایستگی در سطوح بالا فراهم می‌کند.

در نتیجه‌گیری از آنچه گفته شد، یک نظام آموزش پزشکی که مبنای آموزش مبتنی بر شایستگی (CBE) را پذیرفته است، قطعاً باید نظامی پاسخگو (Accountable) باشد. پاسخگو در مورد برنامه‌های آموزشی که انتخاب و ارائه می‌کند، پاسخگو در مورد میزان یادگیری دانشجویان، و پاسخگو در مقابل بازدهی که دانش‌آموختگان در نظام سلامت و مراقبت سلامت خواهند داشت. خلاصه کلام اینکه تأکید بر آموزش مبتنی بر شایستگی (CBE)، صرفاً در یک نظام آموزش پزشکی پاسخگو با معنی به نظر می‌رسد.

